

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 10 mars 1904, kl. 2 e. m.

*Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2,
angående väckt förslag i fråga om tillsättande af ett
nationalekonomiskt råd.*

Uti en inom Första Kammaran väckt motion, n:o 4, har herr Lithander föreslagit,

att Riksdagen måtte för sin del med anledning af saknaden hos oss af ett statsdepartement för handel, industri och sjöfart uttala sig för inrättande snarast möjligt af ett nationalekonomiskt råd och i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla,

att Kungl. Maj:t täcktes för främjande af näringslivet tillsätta ett permanent råd, benämndt *nationalekonomiska rådet*, bestående af 25 personer, på angifvet sätt utsedda och således erfarna och kunniga män inom näringslivets olika grenar, nämligen handel, sjöfart, industri och handverk, bergsbruk, jordbruk, skogsväsendet och fiskerinäringen. Nationalekonomiska rådets uppgift skall vara:

att i största möjliga omfattning ägna omsorg åt näringslivet i landet;

att noga aktgifva på vårt lands ekonomiska intressen;

att söka verka för en planmässigt och väl ordnad nationalekonomi;

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 3 Häft. (N:o 3). 1

att verka för införande af enkla former och snabb expedition af frågor, som beröra näringslivet, samt före början af riksdagen hvarje år framlägga för regeringen utredningar och förslag att steg för steg höja och främja näringarna, hvilka utredningar och förslag skola delgifvas Riksdagen, antingen de föranledt till framläggande af regeringspropositioner eller icke. Främst skall rådet utreda de frågor, som Kungl. Maj:t behagar anbefalla, men i öfrigt äga fritt val.

Ledamöterna i det sålunda ifrågasatta nationalekonomiska rådet har motionären tänkt sig skola utses för en tid af sex år, så att, om en ledamot afgår, annan väljes likaledes för sex år. Rådet skulle sammanträda i Stockholm två gånger årligen eller oftare, om ärendenas behandling sådant kräfde eller minst tre ledamöter det påfordrade. Ersättning till rådets ledamöter och öfriga kostnader skulle utgå efter ungefär samma grunder, som gälla för de af Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer.

Denna motion har blifvit till utskottet öfverlämnad för förberedande behandling, och går utskottet nu att däröfver afgifva utlåtande.

Härvid får utskottet först erinra, att förslag om inrättande af nationalekonomiskt råd varit föremål för pröfning vid sistlidet års riksdag, då motioner därom väcktes såväl i Första Kammaren af herr Lithander som i Andra Kammaren af herr Lyckholm. Första Kammarens dåvarande första tillfälliga utskott och Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskott afgåfvo öfver dessa motioner sakrika betänkanden, till hvilka utskottet nu för undvikande af vidlyftighet tillåter sig hänvisa; och hemställde bägge utskotten, att hvardera kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, om och i hvad mån saknaden af särskild representation för landets näringar, utgången från dessa näringar själfva, kunde afhjälpas genom tillsättande, så snart ske kunde, af ett råd, hvars utslutande uppgift vore att främja landets näringslif och sålunda äfven bereda en mot de växande skatterna svarande bärkraft.

Denna hemställan bifölls af Första Kammaren, men blef af Andra Kammaren afslagen. Sistnämnda kammare synes dock, att döma af öfverläggningen i ämnet, icke hafva ogillat tanken på åstadkommande af nödig samverkan mellan näringarnas målsmän och administrationen, utan hufvudsakligen fäst sig därvid, att det af dess utskott antydda sättet för frågans lösning icke funnits vara i allo lämpligt.

Uti den nu afgifna motionen lämnas en kortfattad framställning af hvad förutnämnda två utskott upplyst och yttrat. Det sålunda anförda

anser utskottet sig icke böra upprepa, utan hänvisar i fråga härom till motionen.

De af sistlidet års utskott lämnade redogörelserna och motionärens sammanfattning däraf gifva vid handen, att under en tidrymd af nära hundra år tid efter annan förslag framkommit från regeringen, tillsatta kommittéer och nationalekonomiskt möte angående tillvägbringande af nödig växelverkan mellan hufvudsakligen bergsbruks-, handels- och sjöfarts-, industri- och handtverksnäringsnarnas målsmän samt administrationen genom att tillskapa en af ombud för dessa näringar bestående korporation eller nämnd, hvilken kunde i förekommande frågor föra näringarnas talan inför statsmakterna. Behovet af en sådan anordning har egentligen aldrig varit förnekadt, om än meningarna varit delade i fråga om lämpligaste sättet att afhjälpa detsamma, men framställda förslag i ämnet hafva äfven af andra anledningar allt hittills icke kunnat genomföras.

Enligt utskottets uppfattning gör sig detta behof fortfarande med alltjämt ökad kraft gällande. Villigt erkänner utskottet, att nationalhushållningen och landets näringslif icke kunna allenast genom anordningar i den antyddade riktningen upphjälpas och förbättras. Därtill fordras uppenbarligen ökad företagsamhet och viljekraftigt arbete inom folkets alla lager, sparsamhet med däraf följande kapitalbildning och ett planmässigt ordnande af hvarje näringsidkares verksamhet. Men det lär icke kunna förnekas, att i fråga härom liksom inom hvarje område för mänsklig verksamhet sammanförande af de hvar för sig arbetande krafterna till enig samverkan för ett gemensamt mål är en mäktig häfstång för utveckling och förkofran.

Utskottet måste således, i öfverensstämmelse med den af motionären uttalade tanke, anse särdeles önskvärdt, att ombud för de särskilda näringsgrenarna tid efter annan komma tillsammans för att gemensamt ej mindre afgifva råd, upplysningar och utlåtande öfver frågor, som af administrationen till dem framställas, än äfven öfverlägga och besluta om framställningar till vederbörlig myndighet rörande åtgärder, som finnas nödiga för näringsverksamhetens främjande. Redan medvetandet, att näringarna på sådant sätt omhuldas, skall säkerligen i sin mån verka till framkallande af ökad arbetslust, ökad håg att ägna sig åt näringsverksamhet och det förtroende, som till näringarna leder kapitalets befruktande strömmar.

Den i flera andra länder vunna erfarenhet bekräftar till fullo riktheten af denna utskottets mening. Särskildt i Tyskland har den omvårdnad, som statsmakterna ägnat åt näringslivet, och den oafåtliga uppmärksamhet, med hvilken dess utveckling där följes, verksamt bidragit till de storartade och för landet lyckliga ekonomiska resultat, som där vunnits.

Den nu antydda anordningen är uppenbarligen nödvändig och nyttig, ehvad frågor angående handel, sjöfart, industri, handverk och andra näringar inför Konungen föredragas af en, särskildt härför tillsatt, rådgifvare eller, såsom nu är förhållandet, af departementschefer, hvilka hafva att handlägga äfven andra ärenden. Visserligen skulle inrättandet af en regeringsrätt, som öfvertoge behandlingen af de administrativa besvärsmålen, i väsentlig mån lätta statsdepartementens arbetsbörda och således lösgöra arbetskraft, väl behöflig för de öfriga regeringsärendenas handhafvande, likasom inrättandet af ett särskildt statsdepartement för ofvannämnda näringar ju skulle skapa ökad arbetskraft. Men det ena såväl som det andra kan ingalunda afhjälpa behovet att tillgodogöra sig den sakkunskap och erfarenhet, som står till buds endast för näringarnas egna utöfvare och målsmän.

Ett sådant tillgodogörande kan, enligt utskottets uppfattning, näppeligen ändamålsenligt vinnas genom att omedelbart hänvända sig till enhvar af de många föreningar mellan näringsidkare, som redan finnas i vårt land. Dessa föreningar äro inrättade för att lösa hufvudsakligen lokala uppgifter eller hafva till syfte att uteslutande främja ett visst intresse, och de äro enligt sakkunniges vittnesbörd icke organiserade så, att från dem kunna i frågor, som röra hela landets näringslif, väntas fullständiga och fullt tillförlitliga yttranden. Hvar i sin mån ådagalägga dock dessa föreningar behovet af sammanslutning för att därigenom skapa ökad handlingskraft.

Bruks societeten och dess fullmäktige i järnkontoret samt våra inom alla delar af landet arbetande hushållningssällskap med deras förvaltningsutskott hafva ock nogsamnt bevisat sammanslutningens nytta och nödvändighet för bergsbruket och landthushållningen. Men, om bruks societeten med dess fullmäktige äro gemensamma för alla delar af landet, inom hvilka bergsbruk bedrifves, och således kunna nöjaktigt utöfva målsmanskapet för bergsbruket, hafva däremot hushållningssällskapen, som verka hvar inom sin ort enligt olika stadgar, känt behovet för landtbruksnäringen af ytterligare sammanslutning. Denna sammanslutning har åstad-

kommits genom de från och med år 1869 anordnade, numera hvartannat år återkommande sammanträdena med utsedda ombud för de särskilda hushållningssällskapen. Här förefinnes således, hvad angår jordbruket och dess binäringar, en sammanslutning, som är fullt jämförlig med och kan utgöra förebild för det sammanförande af krafter, som utskottet tänkt sig vara för näringslivet i dess helhet erforderligt. Dessa sammanträden med hushållningssällskapens ombud hafva med lätthet kunnat ordnas, ty därtill fordrades allenast, att sällskapen, såsom förhållandet varit, hvar för sig hörsammade den af landbruksakademien utfärdade inbjudning att sända ombud till det första sammanträdet. Sedan hafva ombuden själfva ordnat denna angelägenhet. Enligt nu gällande stadgar för »möten med hushållningssällskapens ombud» sammanträda dessa ombud hvart annat år i hufvudstaden första måndagen i november, och fortgår mötet under högst två veckor, där ej af särskild anledning någon kortare tids uppskof beslutas. Ändamålet med dessa möten är: att öfverlägga om ärenden, som röra Sveriges landthushållning och därmed i samband stående näringar, att, där mötet finner särskilda åtgärder för dessa näringars främjande erforderliga, därom hos Kungl. Maj:t eller vederbörande myndighet göra framställning, samt att afgifva de yttranden, som i dylika frågor kunna varda af myndigheter begärda.

Då för ändamålet lämpligt ordnade »primärkorporationer» saknas, kan det för näringslivet i dess helhet erforderliga sammanförandet af dess bästa krafter icke nu på samma sätt och med samma lätthet åstadkommas. Statsmakternas medverkan måste därför anlitas, och skall utskottet återkomma till frågan härom.

I detta sammanhang vill utskottet fästa uppmärksamhet därå, att det af Kungl. Maj:t enligt bref den 5 december 1901 »försöksvis» under åren 1902—1904 inrättade järnvägsråd icke gärna kan utgöra förebild för den nu ifrågasatta anordningen. Detta järnvägsråd, som består af generaldirektören och chefen för statens järnvägar såsom ordförande samt sju af Kungl. Maj:t utsedde ledamöter, har nämligen endast till uppgift att vara »ett stöd för statsbaneförvaltningen» och för sådant ändamål lämna upplysningar och råd i ärenden, som angå förhållandet mellan statens järnvägar och trafikanterna å dessa eller i samtrafik med dem stående järnvägar.

Hvad nu först angår den ifrågasatta organisationens verksamhetsområde, har motionären föreslagit, att ombuden skulle ägna sina omsorger icke blott åt handel, sjöfart, industri och handtverk, utan äfven åt bergsbruk, jordbruk, skogsväsendet och fiskerinäringen. Då sistnämnda fyra näringsgrenar redan hafva målsmän uti bruks societeten, Värmlands bergsmannaförening, hushållningssällskapen och deras med hvarandra sammanträdande ombud samt de från och med nästa år fungerande skogsvårdstyrelierna med den sammanslutning mellan dem, som antagligen kan komma till stånd, synes nog med skäl kunna ifrågasättas, huruvida dessa näringar behöfva representeras uti den församling, hvars hufvuduppgift torde blifva att främja de fyra först nämnda näringarna, helst administrationen säkerligen kommer att i fråga om bergsbruk, jordbruk, skogsväsendet och fiskerinäringen allt framgent vända sig till dessa näringars närmaste målsmän för erhållande af råd och upplysningar. Men man bör dock icke förbise, att samtliga landets näringar numera stå i ett visst beroende af hvarandra samt hafva gemensamma intressen att bevaka och gemensamma frågor att lösa, exempelvis förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare, ändamålsenlig fördelning af den lefvande arbetskraften, vattendragens användande för de skilda näringarna såsom transportmedel och för erhållande af drifkraft, industriens och fiskerinäringens ställning till hvarandra i afseende å vattendragens begagnande, trävaruexportens ställning till rederinäringen m. m. På grund häraf föreställer sig utskottet, att den ifrågasatta ombudsförsamlingen, ehuru hufvudsakligen afsedd för handel, sjöfart, industri och handtverk, likväl icke bör sakna kunniga representanter för de öfriga näringarna, och anser utskottet därför, att antalet ombud eller ledamöter icke bör bestämmas lägre än till 25, såsom motionären föreslagit.

Denna församlings uppgift skulle i öfverensstämmelse med motionärens förslag, men annorlunda uttryckt, vara:

att öfverlägga om ärenden, som röra Sveriges näringar,

att, om församlingen finner särskilda åtgärder vara erforderliga för näringarnas främjande, därom hos Kungl. Maj:t eller vederbörande myndighet göra framställning, samt

att afgifva de yttranden, som i dylika frågor varda af myndigheter begärda.

Kommer den ifrågasatta organisationen till stånd, skola helt visst därigenom, enligt hvad motionären åsyftar, undanröjas flera af de hinder, som understundom ställt sig i vägen för snabb behandling af frågor, be-

rörande näringsverksamheten. Det torde därför knappast vara behöfligt och ej heller fullt lämpligt att uppställa »införande af enkla former och snabb expedition» såsom en särskild uppgift för näringarnas ombud.

Utskottet, som förut fäst uppmärksamhet å saknaden af lämpligt organiserade »primärkorporationer», får nu i fråga härom meddela, att styrelsen för Sveriges allmänna handelsförening redan år 1902, under framhållande af vikten, att frågan om inrättande af handelskamrar erhöle en snar lösning, hos Kungl. Maj:t hemställt om vidtagande af åtgärd i sådant syfte. Efter vederbörandes hörande har kommerskollegium den 27 juni 1903 afgifvit underdånigt utlåtande i detta ärende. Häri har kollegium såsom sin mening uttalat, att det icke syntes lämpligt att omedelbart skrida till obligatoriskt inrättande af industri- och handelskamrar, men att däremot sträfvan till frivilliga dylika inrättningars åvägbringande borde understödjas och åtgärd således vidtagas för att tillförsäkra sådana inrättningar den auktoritet, hvarförutan betydelsen af deras verksamhet torde komma att förringas. Efter det tillräckligt antal dylika inrättningar tillkommit, kunde desamma tjäna till lämpligt underlag för åstadkommande af ett centralorgan för handel och industri efter samma typ som »landtbruksriksdagen» med hushållningssällskapen till underlag inom jordbruksnäringen. På ytterligare anförda skäl hemställde kollegium, huruvida icke Kungl. Maj:t täcktes finna godt vidtaga åtgärd för åstadkommande af utredning och förslag rörande inrättandet af lämpliga lokala organ för handeln och industrien samt hvad därmed må stå i sammanhang.

Häraf framgår, att behovet af industri- och handelskamrar blifvit både insedt och erkänt, men att antagligen åtskilliga år skola förflyta, innan sådana hinna inrättas inom alla delar af landet. Vid detta förhållande och då dessutom nu icke kan tillförlitligen bedömas, huruvida industri- och handelskamrar blifva lämpliga att uteslutande utgöra primärkorporationer, synes skäl icke vara för handen att i afbidan å desamma till oviss framtid uppskjuta lösandet af den nu föreliggande frågan. För tillsättande af näringsombuden måste således annan utväg åtminstone tills vidare anlitas. Motionären har i sådant hänseende föreslagit:

att rådets ordförande och dennes suppleant tillsättas af Kungl. Maj:t;

att Kungl. Maj:t företrädesvis inom Riksdagens kamrar utser en i Första och en i Andra på näringslifvets område kunnig och erfaren man samt deras suppleanter;

att landshöfdingeämbetena i trenne af Kungl. Maj:t för hvarje gång bestämda län hvarterda utse en erfaren och med näringslifvet förtrogen

man och dennes suppleant med särskildt afseende därpå, att värden af landets skogar samt främjande af trävaruindustrien och fiskerinäringen erhålla sina särskilda målsmän;

att trenne af rikets hushållningssällskap, hvilka Kungl. Maj:t bestämmer, utse hvarterda en med näringslifvet i allmänhet, men särskildt med *jordbruk och landthushållning* förtrogen man och dennes suppleant;

att handels- och sjöfartsnämnderna i trenne af Kungl. Maj:t bestämda städer hvardera utse en med näringslifvet i allmänhet, men särskildt med *handel och sjöfart* förtrogen man och dennes suppleant;

att fabriksföreningarna i trenne af Kungl. Maj:t bestämda städer hvardera utse en med näringslifvet i allmänhet, men särskildt med *fabriksindustrien* förtrogen man och dennes suppleant;

att handtverksföreningarna i trenne af Kungl. Maj:t bestämda städer hvardera utse en med näringslifvet i allmänhet, men särskildt med *handtverksnäringen* förtrogen man och dennes suppleant;

att handelsföreningarna i tvenne af Kungl. Maj:t bestämda städer hvardera utse en med näringslifvet i allmänhet, men särskildt med *inrikeshandeln* förtrogen man och dennes suppleant;

att brukssocieteten, järnverksföreningen och Värmlands bergsmannaförening hvardera utse en med näringslifvet i allmänhet, men särskildt med *bergshandteringen och järnindustrien* förtrogen man och dennes suppleant;

att mosskulturföreningen utser en med näringslifvet i allmänhet och särskildt med *mossodling och brännstorfsindustri* förtrogen man och dennes suppleant; samt

att Svenska teknologföreningens 2:a sektion tillsätter en med *tekniska angelägenheter i allmänhet* förtrogen man och dennes suppleant.

Detta förslag anser utskottet vara förtjänt af uppmärksamhet och kunna tjäna till ledning vid frågans slutliga pröfning. Utskottet vill dock anmärka, att, om flere eller färre af rikets hushållningssällskap skola utse ombud, valen böra verkställas af sällskapens förvaltningsutskott, samt att, därest tre ombud skola utses för bergsbruket, dessa ombud böra väljas två af brukssocietetens fullmäktige i järnkontoret och en af Värmlands bergsmannaförening. Att motionären med uttrycket »landshöfdingeämbe-tena» åsyftat Konungens befallningshafvande, torde knappast behöfva erinras.

För att hvarje ombuds verksamhet må blifva rätt fruktbarande, bör tiden för uppdragets fortvaro icke bestämmas alltför kort. Den af mo-

tionären i sådant hänseende föreslagna tid af sex år torde dock icke böra öfverskridas.

Motionären har föreslagit, att ombuden skulle sammanträda till möte två gånger årligen eller oftare, om ärendenas behandling sådant kräfde och minst tre af ombuden det påfordrade. Då emellertid nu icke kan med visshet afgöras, i hvad mån ombudens tid och arbete behöfva tagas i anspråk, synes i berörda hänseende kunna lämpligen, åtminstone till en början, föreskrivas, att ombuden skola sammanträda till möte i Stockholm en gång årligen eller oftare, om Konungen därom förordnar.

Emot motionärens förslag, att ersättning till ombuden och öfriga kostnader skulle utgå efter ungefär samma grunder, som gälla för de af Konungen tillsatta kommittéer, har utskottet intet att erinra.

Att de vid möten med näringarnas ombud afgifna utredningar och förslag blifva i en eller annan form Riksdagen delgifna, torde kunna med visshet förutsättas, hvadan särskild önskan i detta hänseende icke behöfver af Riksdagen uttalas.

Under återopande af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet i anledning af herr Lithanders motion,

att Första Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke, så fort ske kan, ombud för landets näringar, hvilka blifvit i föreskrifven ordning utsedde, bör beredas tillfälle att årligen sammanträda för att dels öfverlägga om ärenden, som röra dessa näringar, dels, därest särskilda åtgärder finnas erforderliga för dessammas främjande, därom hos Kungl. Maj:t eller vederbörande myndighet göra framställning, dels ock afgifva de yttranden, som i dylika frågor af myndigheter begäras.

Stockholm den 10 mars 1904.

På utskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.